

Методологически бележки

Въведение

Структурната бизнес статистика (СБС) осигурява данни за характеризиране на икономиката, посредством наблюдение на предприятията, които са класифицирани по икономически дейности. Получените резултати позволяват сравнения на стопанската дейност в рамките на страните и между тях, като представят информация за икономическото развитие на пазарните дейности, по години. Данните по СБС могат да бъдат използвани и като инструмент за икономически анализ, за други изследвания и в политиката при вземане на решения.

Наблюдението по Структурна бизнес статистика е изчерпателно, задължително, годишно изследване, включено в Националната статистическа програма и 5 годишната стратегия за развитие на Националната статистическа система на Република България. Според чл. 20 (1) от Закона за статистика всички единици, извършващи стопанска дейност, са длъжни да участват в изследванията, описани в Националната статистическа програма, включително и за СБС, както и да предоставят изискваните данни на Националния статистически институт и на органите на Статистика.

Цел на статистическото изследване

Целта на структурната бизнес статистика е да отразява дейността на предприятията и да осигурява международно сравними данни. Изчислените показатели дават възможност за анализ на събитията и структурните промени в дейността на предприятията и предоставят основна информация за изготвяне на пазарни анализи и вземане на бизнес решения. В допълнение, те са основата за изчисляване на брутният вътрешен продукт и за оценка на основните макроикономически категории на националните сметки.

Наблюдавани единици

Структурната бизнес статистика описва икономиката чрез наблюдение на предприятията, извършващи една или повече дейности на едно или повече места и произвеждащи стоки или услуги за трети лица. Определят се в съответствие с изискванията на Регламент (ЕИО) № 696/93 на Съвета относно статистическите единици за наблюдение и анализ. В българската статистическа практика само една юридическа единица е отговорна за дадено предприятие, т.е. юридическата единица съвпада с предприятието. Променливата за определяне на основната дейност е оборотът, според който предприятието е класифицирано по НКИД-2003 на ниво клас (4-цифрен код).

Обхват

Наблюдаваната съвкупност включва предприятията, независимо от юридическата им форма и големина, които извършват **пазарни дейности** и са класифицирани в сектори от С до К и от М до О по НКИД - 2003. Обхватът на наблюдението е в съответствие с изискването на **Регламент (ЕО) № 58/97 по СБС**, който представлява и регулаторна база за извършване на изследването и включва приложенията: "Общ модул", "Промишленост", "Търговия" и "Строителство".

Данните по СБС се изготвят и изпращат на Евростат, от нефинансовите предприятия, класифицирани по НКИД-2008 в сектори от С до I и сектор К. Предвижда се разработване на методология за изготвяне на показателите по СБС от нефинансовите

предприятия, които извършват **пазарни дейности** и са класифицирани в сектори М, N и О.

Финансовите посредници (сектор J) се наблюдават отделно, поради специфичния характер на извършваната от тях дейност. Финансовите приложения за "Застрахователни услуги", "Кредитни институции" и "Пенсионни фондове" се изготвят в дирекция "Макроикономическа статистика", чрез получаване на информация от други институции като: Българска народна банка и Комисията по финансов надзор.

СБС не обхваща: Селско, ловно и горско стопанство (сектор А), Рибно стопанство (сектор В) и Държавно управление и отбрана (сектор L).

Референтен период

Периодът, обхванат от изследването по СБС, е финансовата година, която в България се равнява на една календарна година, наречена референтен период. Годишните въпросници по СБС са задължителни за предприятията и обхващат отчетен период от 1 януари до 31 декември.

Използвани класификации

Националната класификация на икономическите дейности (НКИД-2003) се използва за изготвяне на данните по структурна бизнес статистика. Прилаганата система за кодиране съвпада с Европейската класификация за икономическите дейности по NACE Rev.1.1., като най-ниското ниво на детайлизация е клас (4 цифрен код).

Преди присъединяването на България към Европейския съюз се използват кодове и групировки на областите по районите за планиране, различни от сега използваните. Съгласно разпоредбите на Регламент (ЕО) № 176/2008 за изготвяне на регионални редове с данни по СБС за отчетната 2007 г., се използва Класификация на териториалните единици за статистически цели в България (NUTS). Връзките между националното и европейско ниво на класификацията е както следва:

- NUTS 0 - страната (България);
- NUTS 1 - Северна и Югоизточна България
- Югозападна и Южна централна България;
- NUTS 2 - Статистически райони;
- NUTS 3 - Области.

В страната има шест статистически района (NUTS 2) и двадесет и осем области (NUTS 3). За национални нужди, съществуват още две нива на класификация - 263 общини (LAU 1) и 534 населени места (LAU 2).

За целите на СБС се използва Националната класификация на продуктите по икономически дейности (НКПИД-2003), която напълно съответства на европейската CPA. Използва се при изготвяне на многогодишните редове с данни съгласно изискванията от приложението за сектор Търговия.

Всички използвани класификации за изготвяне на информацията по СБС, изцяло отговарят на Европейските стандарти.

Източници

Статистическо изследване

Предварителните и окончателни данни по СБС се събират чрез набор от счетоводни и статистически въпросници. Използват се два типа въпросници с различна сложност (брой на изследваните променливи), в зависимост от размера на предприятията и вида на тяхното счетоводно записване:

- "Годишен отчет на нефинансовите предприятия, съставящи баланс" - подробен въпросник, изготвян от НСИ, който се попълва от предприятията, прилагащи двустранни счетоводни записвания (това са предимно големите и средни по размер предприятия);
- "Годишен отчет на нефинансовите предприятия, несъставящи баланс" - опростен въпросник, който се изготвя главно от предприятията, прилагащи едностранно счетоводно записване.

Статистически бизнес регистър

Генералната съвкупност за изследването по СБС се формира от статистическия бизнес регистър, наречен Регистър на статистическите единици (PCE). Правилата за достъп до него са определени чрез вътрешна нормативна уредба, според която се изисква спазването на поверителна политика. Обхватът на PCE е изчерпателен и съдържа всички регистрирани предприятия от обществената и частния сектор, класифицирани по икономически дейности на ниво клас (4 цифрен код).

Административни източници

Според Закона за статистика "Административен източник" е регистър или информационна система, създадени със закон, съдържащи информация за обектите на статистическите изследвания. До момента за съставянето на показателите по СБС не са използвани пряко административни източници. Данните от тях се използват за идентификация на активните предприятия, както и за импутиране на неотговорилите респонденти. Усилията в бъдеще ще бъдат насочени към по-широкото използване на данни от административни източници за целите на бизнес статистиката.

Регламенти

До референтната 2007 г. правната рамка за изготвяне на изследването е Регламент (ЕО) № 58/97 на Съвета относно структурната бизнес статистика. Той включва четири нефинансови приложения ("Общ модул", "Промишленост", "Търговия" и "Строителство"), данните за които се изготвят от съответните отдели на дирекция „Бизнес статистика“. Информацията за финансовите приложения се събира от дирекция „Микроикономическа статистика“ и се получава от Българска народна банка, Комисията за финансов надзор и други институции и органи.

Изготвяните показатели по СБС и техните характеристики са според изискванията на Регламент (ЕО) № 2700/98 на Комисията. Представянето им по икономически дейности, по групи заети и по териториални единици е според Регламент (ЕО) № 2701/98 на Комисията относно редовете с данни.

Регламент (ЕО) № 58/97 на Съвета е изменян и допълван многократно. Тъй като бе необходимо ново подобрение, се реши този Регламент да се преработи, за да се получи нов "чист" правен текст.

От 2008 г. се прилагат разпоредбите на Регламент № 295/2008 на Европейския парламент и на Съвета и четири други, които го допълват:

- Регламент (ЕО) № 251/2009 на Комисията за **редовете с данни** по СБС и необходимите адаптации след ревизията на статистическата класификация на продуктите по дейности (CPA);
- Регламент (ЕО) № 250/2009 на Комисията за **дефинициите на характеристиките**, техническия формат за изпращане на данните, изискванията за двойно отчитане по NACE Rev.1.1 и NACE Rev.2 и отпускане на дерогации за СБС;
- Регламент (ЕО) № 97/2009 на Комисията за **гъвкавия модул**;
- Проект на Регламент на Комисията по отношение на критериите за **оценка на качеството** по СБС.

Конфиденциалност

Националните правила за определяне на първичната конфиденциалност са дефинирани в Закона за статистика и напълно отговарят на изискванията на Евростат. Прилагат се два критерия, съгласно които данните не могат да бъдат публикувани.

- Критерий А - когато агрегираната информация е получена от една или две единици;
- Критерий В - когато едно предприятие формира повече от 85% от общата стойност на даден показател.

Първичната конфиденциалност на данните по СБС се определя програмно и всички показатели, считани като такива се маркират с А и В знак и се изпращат на Евростат. Маркирането на вторичната конфиденциалност се извършва от Евростат, след което се изпраща за проверка от експертите в дирекция "Бизнес статистика". Според изискванията на преработения Регламент по СБС определянето и маркирането на вторичната конфиденциалност за отчетната 2008 г., ще се извършва от НСИ.

Основни икономически показатели

Брой предприятия

Включва всички предприятия, които са извършвали стопанска дейност през отчетния период, подали са съответния годишен отчет за дейността си и са вписани в Регистъра на статистическите единици (PCE). Също така са включени и действащите предприятия под чуждестранен контрол. Тук не са посочени временно преустановилите дейност (неактивни през референтния период) и трайно неактивните единици.

Оборот

Включва стойността на всички приходи от продажби на собствена продукция, купени и продадени в същия вид стоки, предоставени услуги и продадени суровини и материали, включително начислените акцизи, които са фактурирани през отчетния период. Тук не се посочва стойността на приходите от продажби на дълготрайни активи, приходите от финансираня, а също така и приходите класифицирани като финансови или извънредни. В стойността на оборота не се включват и начислените данъци от вида на данъка върху добавената стойност (ДДС), които са за сметка на крайния потребител.

Произведена продукция

Включва стойността на оборота, намалена с балансовата стойност на продадените активи, без тази на собствените дълготрайни активи. Тук се включва и изменението на

запасите от продукция и незавършено производство, а също и стойността на направените разходи за придобиване на активи по стопански начин.

Добавена стойност по факторни разходи

Включва стойността на произведената продукция, от която е приспадната стойността на акцизите и разходите за оперативната дейност без тези за персонала и са добавени приходите от финансираня.

Покупки на стоки и услуги

Включва стойността на всички закупени през отчетния период стоки и услуги, предназначени за производствено потребление, препродажба в същото състояние или запас.

Разходи за персонала

Включва стойността на всички видове възнаграждения и осигуровки на наетите лица за сметка на работодателя, извършени през отчетния период, включително и задължителните и доброволни осигуровки на работодателите.

Заети лица

Това са всички лица, работещи в дадено предприятие на пълно или непълно работно време, включително сезонните и надомните работници. Тук не се включват лицата, отсъстващи за неограничено време, а също и тези, предоставени по договор от други предприятия.

Качество на данните

Всички показатели, събирани от предприятията посредством различни видове въпросници и използвани за изготвяне на данните по СБС, претърпяват необходимата проверка на национално и регионално ниво. За да се постигне високо качество на крайния резултат, се извършват следните проверки:

- рутинни аритметични и логически проверки, свързани с процеса на въвеждане на данните, контроли за пълнота и други;
- свързани проверки между стойността на даден показател и определената икономическа дейност на предприятието по NACE на ниво клас (4 цифрен код);
- откриване на стойности извън определени граници или на данни, несъпоставими с предходната година;
- сравнение с резултати от други изследвания, извършвани в института като например: Краткосрочна бизнес статистика, Продком, изследване за Външната търговия.

Съгласно изискването на Регламент (ЕО) № 1618/1999 и според Европейските стандарти за представяне на качеството, всяка година се изготвя доклад за оценка на качеството на данните по СБС.

Достъпност и прозрачност

Данните по СБС са достъпни за потребителите в сайта на НСИ съобразно установения краен срок в Календара за статистически изследвания. Някои ключови показатели и съответните обяснителни бележки се публикуват в Статистическия справочник и в Статистическия годишник. Всички останали показатели са достъпни и осигурени при поискване. За навременното и качествено удовлетворяване на разнообразните нужди на потребителите в дирекция „Бизнес статистика“ е изградена база данни, съдържаща

както микроданни, така и предефинирани таблици със съответни агрегации по различни критерии.

Основни потребители

Основните потребители на данните по СБС са :

- институции на Европейско ниво - Евростат и други основни дирекции на Европейската комисия;
- институции на национално ниво - Министерство на икономиката, БНБ и други финансови институции;
- научни институти, университети, икономически анализатори и студенти;
- частни нестопански организации, агенции, бизнес компании и медии;
- други дирекции и отдели на НСИ.

Степен на хармонизация

Българската практика, по отношение на структурната бизнес статистика, е в много тясно съответствие с правните и методически изисквания на Евростат и постигнатото ниво на хармонизация е оценено като много добро. Това е резултат от системната работа на всички експерти в дирекция "Бизнес статистика", отговорни за пълното прилагане на регулаторната рамка и изискванията при изготвяне на информацията.

Приоритети

Главните приоритети в бъдещата работа са:

- допълнителни усилия за повишаване ефективността на работата, чрез подобряване на организацията на националното изследване и получаване на висококачествена информация, полезна за всички потребители;
- намаляване на натоварването на респондентите и продължаване на сътрудничеството с други институции, поддържащи регистри и информационни системи за обмен на административни данни с цел осъществяване на по-ефективен начин за събиране на данни;
- увеличаване на наличната информация в интернет сайта на НСИ, чрез допълване и редовно актуализиране на съществуващите данни;
- представяне и разпространение на информация в ясна и разбираема форма, за да се информират потребителите за всички статистически процеси;
- проучване на удовлетвореността на потребителите и провеждане на редовни консултации, за да се контролира приложимостта и практическата полза от съществуващата информация.

Последно обновен:

15.12.2009 година